

2008. – 288 с. 16. *Победа Н.* Моделі української ідентичності / Н. Победа // Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. – К., 2003. – С. 114–123. 17. *Рябчук М.* Постколоніальний синдром. Спостереження / М. Рябчук. – К.: «К. І. С.», 2011. – С. 184. 18. *Санченко А.* Проблема ідентичності та самозбереження української нації / А. Санченко // Українознавство. – 2012. – № 2. – С. 159–163. 19. *Сергейчук В. І.* Трансформація національної ідентичності: історіософські, культурологічні та соціально-психологічні

аспекти / В. Сергейчук, В. Пискун, Т. Воропаєва // Фундаментальні орієнтири науки (ФОН). – К.: Видавничий дім «Академперіодика», 2005. – С. 24–53. 20. *Серєда В.* Регіональні особливості історичних ідентичностей та їх вплив на формування сучасних політичних орієнтацій в Україні: автореф. дис. ... канд. соц. н.: 22.00.04. – К., 2006. – С. 5. 21. *Степико М. Т.* Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія / М. Т. Степико. – К.: НІСД, 2011. – 336 с.

Маріуш Бродніцкі

## Мультикультурна освіта в Гданську в XVI–XVII ст.

*Автор статті показав Гданськ XVI–XVII ст. як приклад метрополії, що втілювала в життя ідеї міжкультурної та багатокультурної освіти. Багатолітні дискусії, що проводилися викладачами Гданської академічної гімназії (Athenae Gedanenses) та Єзуїтської колегії, значною мірою вплинули на міжкультурне існування, взаєморозуміння та співпрацю різних суспільних і конфесійних верств населення міста.*

*The author showed Gdansk 16–17 century as an example of the metropolis, which embodied the ideas of intercultural and multicultural education. Years of discussion by local teachers of Gdańsk Academic Gymnasium (Athenae Gedanenses) and the Jesuit College greatly influenced the intercultural existence, mutual understanding and cooperation between different social and religious groups of the city's population.*

Гданськ – це особливе місто й унікальне місце у просторі, сформованому певним ходом історичних подій; воно не випадково розташоване на території, мешканці якої, що показують численні документи, добре знайомі з поняттям *genius loci* (лат. «добрий дух, дух-опікун») [11; 12; 15; 20; 23; 24; 26]. З іншого боку, естетика й урбаністичні основи, які легко можна відтворити, дивлячись на плани міста, складені картографами, на його панораму, або просто блукаючи вулицями, пов'язують його з іншими Ганзейськими центрами. Таким чином, унікальність і винятковість Гданська вписуються у ширший контекст, що оприявнює своєрідний спосіб мислення, вирішення філософських питань міжнародного масштабу, спосіб життя міжнародної спільноти.

Місто Гданськ, в якому було модифіковано філософію Аристотеля, а разом з нею загалом гуманітарну думку, становить особливо важливий спосіб побудови досвіду культурного простору. Більш того, міський простір, конструйований за рахунок нашарування містобудівних і архітектурних проектів (економічних, естетичних і етичних, гносеологічних і метафізичних) внаслідок накопичення в одному місці може бути визнаний еквівалентом світу в цілому. Відомий філософ Георг Піхт висловив думку про те, що «найбільш корисним у поясненні структури кругозору якоїсь епохи є спостереження за її архітектурою; архітектура через формування її видимого простору завжди показує вимір духовної глибини, в якій рухаються люди цієї епохи» [25, с. 297]. Дивлячись на місто, блукаючи вулицями, ми «читаємо» і, отже, аналізуємо світ, в якому живемо. Створюючи і зберігаючи філософські думки, будуючи порядок та ієрархію цінностей, Гданськ розповідає нам не лише про те, що було і залишається важливим для людей протягом багатьох століть, але і про те, як вони сприймали світ і своє місце в ньому. Місто дарує нам готові візуальні й просторові відповіді на питання про картину світу її мешканців, які ми не можемо поставити їм безпосередньо.

Місто завжди було особливим об'єктом людського досвіду, пізнання, міркувань. Було природною таємницею, яка призвела його до форми засвідчення людської величі. Багато століть воно було предметом, але з плином часу все частіше проявляло свій суб'єктивний вимір. Поселення завжди характеризувалося нефізичними стосунками між людськими істотами, стосунками, відомими тільки людині. Це свого роду гармонія творення між людиною та її оточенням, яка має, насамперед, духовний характер, оскільки реалізується через

розуміння місця, в якому людина перебуває. Людина у своєму бутті продовжує відносини з оточенням, завдяки якому стає мешканцем, а місце – його «домом». Воно набуває світського характеру тому, що наповнюється конкретними якостями, формується набором розумово осяжних змістів. Тож союз поселення – це духовні відносини, стосунки порозуміння. Таке уявлення про простір, як відносини взаєморозуміння, відкриває нову перспективу мислення про нього, перспективу, яку можна назвати герменевтикою місця / герменевтикою міста тому, що вона входить у духовну топографію людського світу. Людина живе у світі через своє мислення. Помітно, що вона так живе, як думає, тобто так, як вона вмє думати. Якість місця залежить від способу мислення, хоча вона не має в ньому свого джерела, а в речі, яка створює простір. Буття й мислення переплітаються одне з одним, проте першість має буття, а думка може бути лише відповіддю на виклик буття. Місце з-посеред речей проявляється тільки тоді, коли думка дозволить йому стати наявним. Думка через свою вірність місцю дає можливість мешкати в ньому. Тільки через думку місце показує свій зміст, рід виявляє свій спосіб життя [5; 6].

Думати про місто тільки у філософському, історичному, соціологічному, теологічному вимірах недостатньо [3]. Слід говорити про нього ще глибше: у культуротворчому [30] та екуменічному вимірах.

Місто можна розуміти в антропологічний спосіб – тоді воно матиме своє тіло, дух і особистість. У місті також можливий матеріальний вимір. Цей аспект виражається в території, будівлях, вулицях, стадіонах, річках, пагорбах і долинах, парках, а також в обладнанні, фабриках, заводах, школах, лікарнях, бібліотеках, розважальних закладах, техніці, промисловості та всій матеріальній культурі. До соматичної сфери належать також системи покращення колективного життя, тобто закон, мова, код поведінки, фольклор, традиції та засоби для існування, модель існування тощо [28].

Антропологічний образ міста буде інтелектуальне і моральне життя. Місто Гданськ має свій духовний профіль, людський потенціал та інтелектуальний рівень. Воно генерує потужні джерела ідей, науки, мистецтва, краси, потягу до нескінченності, духовної моторики і футурологічного сенсу. У місті народжуються філософські системи, інтелектуальні течії, стилі життя, великі відкриття, суспільна самосвідомість.

Остаточний профіль міста визначає характер його «особистості», яку, в свою чергу, окреслює головним чином

влада. Верхівка влади має потужну силу творення міста. Існують міста, заслужені для країни їхнього розташування та для всього світу: Афіни, Рим, Париж, Брюссель, Лондон, Мадрид, Вашингтон, Краків... Кожне місто може розглядатися як посланник на континенті й у світі, як особливе місце, що утворює спільноту істини, добра, любові, свободи, справедливості, сили, надії [10].

Соматичний вимір пов'язаний з психічним та духовним аспектами. Місто має свій дух, свою «міську пам'ять» і неперервність, свій геній і свою ідентичність. Цей колективний дух іноді настільки щільний, що створює окрему колективну свідомість, суб'єктивність. Міський організм має «душу», природу і «колективну особу». Можна вивчати не тільки міську естетику, екологію, а й міську психологію та характерологію.

Згодом місто отримує не лише матеріальний, але також духовний профілі. Мекка, Рим, Берлін, Москва, Пекін, Токіо, Гданськ – це історичні та духовні виміри, визначені ідеями, інтелектуальними напрямками, намаганнями, політичними планами, культурою, мистецтвом, свідомістю, мовою, прийнятими рішеннями. Важко сказати, чим міста відрізняються один від одного більше: соматичним чи духовним виміром. Місто має свою власну унікальну антропологічну особистість. Межі статті, на жаль, не дозволяють навести тут все, що висловлено в літературі та інших видах мистецтва з цього приводу [1].

Місто є не тільки структурою і простором, а й історією та часом. Це місце, а водночас часова й епохальна величина людства, історія особистості й суспільства, нації або багатьох націй.

Місто залишається повторенням історії даного суспільства: воно має свій початок, своє сьогодні, своє завтра і свою есхатологію. Деякі міста помирають рано, інші живуть дуже довго. Місто є історією і має свою історію, як і окремі люди. Про деяких із них залишилась тільки пам'ять (наприклад, Біскупін). Більшість з них живе довше, продовжує свою історію, а навіть прискорює історію держави та символізує її. Кожне місто – це особливий тип пам'яті, запису, історичної спадкоємності [1].

Існувало багато об'єктивних факторів виникнення міста: існування центрів влади, релігійних центрів, розвиток ремесел та промисловості, створення сприятливих умов для заняття торгівлею на перетині двох видів транспортних шляхів (морського і сухопутного), створення фортець, наявність адміністративних центрів. Багато було і суб'єктивних джерел психосоціальної привабливості міст. Одним з них була свобода, як у буквальному її розумінні, тобто юридичної й фізичної, так і (що для наших міркувань важливіше) свободи у психосоціальному плані. Така свобода вибору способу життя, релігії, професії, найближчого суспільного оточення, в тому числі свобода композиції свого часу або принаймні його незалежність від природних умов, мусили бути від самих початків міст дуже привабливими.

Відправною точкою цієї праці є теза Марселя Космана, що «міжнародний дух Гданська був прикладом європейського мегаполісу, який реалізує ідеї релігійної толерантності» [13, с. 226]. Це висловлення свідчить про те, що кожна з існуючих у Гданську конфесійних груп тішилася релігійною свободою та могла здійснювати свої релігійні й культурні ідеї без втручання з боку домінуючої релігії. Особливу роль у цьому процесі відіграла міжкультурна освіта, під якою ми розуміємо «загал впливів і взаємодій індивідів і суспільних груп, які використовують культурну спадщину та сприяють такому розвитку, щоб ставати свідомими і творчими чле-

нами місцевого, регіонального, релігійного, культурного, національного, європейського і світового співтовариства та мати можливість втілити власну неповторну індивідуальність і самобутність» [16, 7]. Ключовим стає розвиток цієї особистості, що була б здатна ефективно існувати в такій різноманітній гіпер-реальності, яку визначає міжкультурна та внутрішньокультурна комунікація. У цій статті ми зосередимося головним чином на освіті в Гданську XVI і XVII ст., який у той час переживав «золоту добу» релігійної толерантності.

Важливе значення для культурного розвитку Гданська мав акт приєднання Пруссії до Польської Корони в 1454 році, внаслідок чого завершилася епоха влади тевтонських лицарів над Померанією тривалістю в півтора століття. Таким чином виникли нові умови для поживлення економіки, активізування культурних і релігійних процесів, розвитку науки і мистецтва [11]. Швидке зростання добробуту гданського міщанства вплинуло на посилення інтелектуальних і культурних прагнень, поглиблення інтересів і контактів із зарубіжжям, а особливо з Німеччиною, Нідерландами і Францією. Економічні, політичні й соціальні умови впливали на напрямок розвитку наукового і культурного життя. У Гданську перетиналися наукові впливи Західної Європи, які прискорили процес виникнення нових верств населення, що відзначалися широкими науковими інтересами. Часті контакти із зарубіжжям уможливили раннє проникнення ідей Відродження й Реформації. Завдяки своїй відкритості на інше й різноманітне Гданськ був першим польським містом, яке притягло протестантську конфесію, що створила тут сильний науковий і культурний центр. Нові ідеї, що включали сферу гуманітарних наук, знаходили серед мешканців Гданська живий відгук, породжували дискусії, бесіди і полеміки. Ідеї протестантської герменевтики поступово вводили до сфери релігії необхідність порозуміння та діалогу. Поступова трансформація модифікувала саму природу релігійного досвіду: «релігію в її закритості» було змінено на «релігію як діалог». Бажання діалогу почало відроджувати релігійний мир, створюючи новий клімат довіри, відкритості та братерства. Діалог став умовою плюралізму, зразком чого було існування протестантської Академічної гімназії, де, наприклад, ректором був кальвініст, а проректором – лютеранин [8].

Окреме місце в розвитку екуменізму було відведено новим поглядом на етику, згідно з якими це була незалежна від різних релігійних систем наука. Протестантська етика в Гданську залишалась досить неоднорідною; різноманітні підходи відображали не лише особисті темпераменти і досвід, але й історичні ситуації та культурні формації протестантизму. Викладачі етики в Гданській академічній гімназії були лютеранами або кальвіністами. Наприклад, ректор Андрій Франкенбергер, учень Філіпа Меланхтона, через свою етику, засновану на природному праві, та вплив, який здійснив на освіту і професійну підготовку учнів, формував більш інституційне лютеранство, ніж сам Лютер. Незалежна протестантська етика народилася з критики. Це поєднується з багатограним етосом біблійного свідчення, що інтерпретує й часто переробляє норми у світлі нових стандартів філософської антропології. Найвидатнішими представниками морального виховання в душі несхоластичного аристотелізму були Варфоломій Кеккерман і Йоахим Пасторій. Ці оповісники ідей Ренесансу в Гданську, модернізуючи систему Аристотеля й етичні погляди Платона, проголошували, що етика займається людськими чеснотами, необхідними для досягнення щастя в суспільному і громадському житті. Етика, на їхню

думку, накладає на людину обов'язок чесних, справедливих і розумних учинків, незалежно від релігійних переконань.

1602 року було проведено докорінну реформу освіти, в результаті якої було надано більшу роль філософії та етиці, змінюючи профіль їхньої програми. Наслідки цієї реформи сягали майже середини п'ятдесятих років XVII століття. Провів її гданщанин, випускник кількох університетів Німеччини, Варфоломій Кеккерман, від 1602 року ректор гімназії і професор філософії. Він здійснив справжній переворот у викладанні філософії, який полягав у тому, що замість домінуючого в гімназії раніше богослов'я, котре вважалося найважливішим предметом, ввів практичну філософію. Згідно з Кеккерманом, практична філософія – це «низка різних типів розумових або практичних дисциплін, завдяки яким людську волю і почуття направлено на благо суспільства у певній людській спільноті».

Діяльність Кеккермана в Гданській гімназії була успішною й багатосторонньою: він був організатором, викладачем, автором численних книг, написаних в основному для цього гданського навчального закладу, які, попри це, стали відомими і навіть отримали деяку популярність у різних університетських осередках Німеччини та Нідерландів. Він жив у середній період епохи, названої ученими по-різному залежно від визнаних домінуючими рис. Берналь називає цей період добою релігійних війн і буржуазної революції; Зедлмайр – продовженням Відродження; Скрівано – пізнім Ренесансом і Пребарокко, інші – епохою епігонів Відродження або перехідним періодом між Відродженням та Просвітництвом [2, с. 79].

1607 року він написав дисертацію під назвою «Systema ethicae tribus libris adomatum», в якій підкреслив, що людина в земному житті має право на щастя в обох вимірах – суто особистому і суспільному. Щоб цього досягти, необхідно мати цивільні чесноти; їхнє прищеплення та зміцнення належить до компетенції етики як теорії моралі. Вона піклується про те, щоб людина вміла діяти чесно, розсудливо і справедливо. За концепцією Кеккермана, суспільне благо – це одночасно щастя в житті людини цього ж суспільства, а можна їх досягнути лише шляхом культивування моральних чеснот. Таким чином, він як представник ренесансної філософської думки модернізував в давньому Гданську етичну систему Аристотеля, зокрема, його «Нікомахову етику», та етичні погляди Платона, викладені в діалогах «Гармід, Протагор і Менон». Ці погляди він зібрав і поєднав з етикою Меланхтона. На думку Кеккермана, практична філософія повинна носити ім'я «освіти» і «виховання». Автор вказував, що Аристотель зовсім не відокремлював теоретичні знання, що стосуються діяльності людини, від освіти, яка має на меті підготовку осіб до дій. Формування індивідуальних чеснот – завдання царини, визначеної в давнину як пайдейя, а не самої філософії.

Гданські школи, хоча мали релігійний характер, не були закриті щодо інших конфесій. Єзуїти, вже на початку своєї діяльності, пов'язуючи з власним впливом великі надії, формально не примушували дітей протестантської шляхти до участі в релігійному житті, але заохочували їх вчитися в гімназії. Дослідники показали, що в академічних гімназіях вчилася також католицька молодь, а в єзуїтських коледжах – молодь інших конфесій [27; 31].

Завдяки підтримці міської ради, короля, магнатів і багатих міщан талановита молодь починала доповнювати свою освіту, отриману в Гданській академічній гімназії. У зарубіжних університетах вона ознайомлювалася з найновішими філософськими, суспільними, науковими, культурними концепціями та переносила їх на рідний ґрунт. До періоду

Реформації найпопулярнішою серед мешканців Гданська була Краківська академія, а від початку XVII ст. найбільше їх число навчалася в університетах Голландії, де переважала релігійна толерантність, а також у Німеччині і Франції. Лютерани навчалися в основному в Лейдені, Віттенберзі, Ростокі, Кенігсбергу, Лейпцигу, Страсбурзі, а кальвіністи в Гейдельберзі, Марбурзі і Альтдорфі [22].

Особливо слід відзначити проведення першого Європейського екуменічного конгресу «Colloquium Charitativum» (братські бесіди), що відбувся 1645 року з ініціативи Варфоломія Нігіна – католика (раніше кальвініста), чинного вчителя парафіяльної школи св. Петра і Павла в Гданську. У колоквиумі взяли участь 76 богословів: 27 лютеранських, 24 кальвіністських і 25 католицьких. Для підготовки зустрічі великих зусиль доклав Валеріано Магні, який вів переговори з папою Інокентієм X. Серед учасників бесіди варто згадати, зокрема, пастора Дж. Дьюри з Англії, лютеранського теолога Георга Калікста, кальвіністських богословів на чолі з холмським каштеляном З. Горайським, емісара Чеських братів Яна Амоса Коменського, з боку католицьких богословів – жмудського єпископа Я. Тишкевича. За ходом конгресу спостерігав великий коронний канцлер Я. Оссолінський і гнезненський каштелян Я. Лещинський. Наказ, виданий королем Владиславом IV, наголошував на ретельному вивченні доктрини кожної сторони, виваження того, що в ній правда, а що ні, та обговоренні суперечливих питань, які можуть виникнути в практиці і звичаях. Представлені сторонами твердження призвели до довгої дискусії, яка була зосереджена головним чином на джерелах божественного одкровення і критеріях визначення правильного сенсу Святого Письма. Незважаючи на те, що колоквиум не приніс очікуваних результатів, все ж збільшив повагу до духовних і політичних лідерів Польщі та породив своєрідний практичний екуменізм і побудував польські традиції релігійної толерантності [4]. На думку С. Сальмановича, цей з'їзд належав до найважливіших подій в Європі, він заклав підґрунтя золотого століття польської культури [29, с. 14].

Починаючи з середини XVI ст., розвою інтелектуальної культури сприяв розвиток друкарської справи. У Гданську друкувалися книги про європейську культуру не лише польською й німецькою мовами, а й латиною [17; 19]. Багатомовність Гданська є доказом його культурогенезу. Творчу роль відігравали водночас поляки, німці, а також шотландці, які складали значну частину населення Гданська. Вони були ремісниками, купцями, власниками крамниць, приведеними до Гданська перспективою збагачення. На околицях міста вони створювали свої райони, сліди яких помітні сьогодні в назвах Старі й Нові Шкоти [18].

З інтелектуальною культурою був тісно пов'язаний розвиток художнього життя, музики, мистецтва, архітектури та ремесла. Заможний Гданськ запрошував багато видатних художників, особливо з Нідерландів. Це здійснило величезний вплив на культуру побуту, одяг, домашню обстановку та стиль будівництва. Викликало бажання перетворити місто в центр, подібний за культурним рівнем до найбільш розвинених європейських міст. Для цього мерія, використовуючи кошти, отримані від торгівлі й портівих зборів, поширювала меценатську діяльність, забезпечуючи процвітання в багатьох галузях культури і мистецтва. До Гданська було запрошено відомих голландських художників (таких, як Ісаак ван ден Блок, Герман Хан), які створили вражаючу кількість презентабельних будівель і витворів мистецтва (наприклад, Двір Артуса, Стару Ратушу, Високу Браму, Арсенал) [12].

Сучасна полікультурна освіта, як локально, так і глобально, опинилася в ситуації потреби здійснення значних переоцінок. Останні повинні стосуватися визначення процесів виховання й освіти, а також формування особами, закоріненими у власній культурі та культурі «інших», активного способу відчуття світу, так, щоб можливе було загальне існування на площині, яка визначається безліччю значень, зберігаючи при цьому почуття власної окремішності. Успіх цих перетворень залежить у значній мірі від звернення уваги на важливість багатоконфесійної й багатокультурної освіти осіб, відповідальних за освіту, яким на рівні освітньої практики слід цілеспрямовано організувати ситуації, що ведуть до формування позиції, сприятливої для міжкультурного і міжрелігійного співіснування, взаєморозуміння та співробітництва [21]. Історія багатокультурного Гданська може бути зразком.

1. *Bartnik Cz.* Teologia narodu / Cz. Bartnik. – Częstochowa: Tygodnik Katolicki «Niedziela», 1999. – 533 s. 2. *Barycz H.* Barok / H. Barycz // Historia nauki polskiej. – T. 2. – Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1970. – 476 s. 3. *Le Corbusier E. J.* Maniere de penser l'urbanisme / Le Corbusier E. J. – Geneve: Munchen, 1946. – 425 s. 4. *Cygan J.* Zum Übertritt des kalviner Paters Bartholomäus Nigrin zur katholischen Kirche (1636–1643). Ein Beitrag zur Geschichte des Ökumenismus in Polen / J. Cygan // «Collectanea Franciscana». – T. 39. – 1969. – 168 s. 5. *Heidegger M.* Budować mieszkać myśleć. Eseje wybrane / przeł. J. Tischner / M. Heidegger. – Warszawa: Czytelnik, 1977. – 347 s. 6. *Heidegger M.* Odczyty i rozprawy / przeł. J. Mizera / M. Heidegger. – Kraków: Baran i Suszczyński, 2002. – 255 s. 7. *Keckermann B.* Systema ethicae tribus libris adomatum et publicis praelectionibus traditum in Gymnasio Dantiscano. Hanoviae 1607 / B. Keckermann. – 471 s. 8. *Kotarski E.* Rektorzy i profesorowie Gimnazjum Gdańskiego w XVII wieku / E. Kotarski // «Kwartalnik Historii Nauki i Techniki». – Nr 3. – 1993. – S. 4–26. 9. *Krzyżanowski L.* Niderlandyzm w Gdańsku / L. Krzyżanowski // Sztuka pobraża Bałtyku. – Warszawa: Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, 1978. – S. 72–97. 10. *Kostro C.* Sakrament miasta w myśli Cz. Bartnika / C. Kostro // Historia i logos. – Lublin: Wydawnictwo Płockie, 1991. – S. 232–237. 11. *Kubik K., Mokrzejcki L.* Trzy

wieki nauki gdańskiej / K. Kubik, L. Mokrzejcki. – Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1976. – 180 s. 12. *Labuda G.* Gdańsk jako ośrodek kultury w przeszłości / G. Labuda // «Rocznik Gdański». – T. 29/30. – 1970. – S. 63–79. 13. *Labuda G.* Historia Pomorza / red. G. Labuda – T. II. – Cz. 2. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1984. – 505 s. 14. *Mokrzejcki L.* Wokół staropolskiej nauki i oświaty / L. Mokrzejcki. – Gdańsk: Wydawnictwo Gdańskie, 2001. – 486 s. 15. *Nadolski B.* Ze studiów nad życiem literackim i kulturą umysłową na Pomorzu w XVI i XVII wieku / B. Nadolski. – Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1969. – 239 s. 16. *Nikitorowicz J.* Edukacja międzykulturowa / J. Nikitorowicz. – Białystok: Trans Humana, 1995. – 462 s. 17. *Nowak Z., Pelczar M., Majkowska D.* Książka polska w dawnym Gdańsku / Z. Nowak. – Gdańsk: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna, 1974. – 102 s. 18. *Nowak Z.* Szkot Andrzej Aidius – profesor filozofii w Gimnazjum Akademickim w Gdańsku w XVII wieku / Z. Nowak. // Szlakami przeszłości i czasów współczesnych / red. K. Puchowski, J. Żerko. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1996. – S. 196–203. 19. *Nowak Z.* W poszukiwaniu początków druczarni gdańskiej / Z. Nowak. – Gdańsk: Zarząd Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 1998. – 24 s. 20. *Obracht-Prondziński C.* Wielokulturowość Pomorza / C. Obracht-Prondziński // «Pomorze Gdańskie». – Nr 20. – 1997. – S. 11–24. 21. *Patalon M.* Pedagogika ekumenizmu / M. Patalon. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2007. – 243 s. 22. *Pawlak M.* Studia uniwersyteckie młodzieży z Prus Królewskich w XVI – XVIII w. / M. Pawlak. – Toruń: UMK, 1988. – 218 s. 23. *Pelczar M.* Nauka i kultura Gdańska / M. Pelczar. // Gdańsk, jego dzieje i kultura. – Warszawa: Arkady, 1969. – 646 s. 24. *Pelczar M.* Wkład Gdańska w kulturę i naukę polską / M. Pelczar // X wieków Gdańska. – Warszawa-Gdańsk: Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu, 1962. – 125 s. 25. *Picht G.* Odwaga utopii / G. Picht. – Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1981. – 345 s. 26. *Pizański P.* 100 gdańszczyzan znanych i godnych poznania / P. Pizański – Pelplin: Arenga, 1997. – 179 s. 27. *Puchowski K.* Jezuickie kolegia szlacheckie Rzeczypospolitej Obojga Narodów / K. Puchowski. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2007. – 636 s. 28. *Rybacka E.* Modernizowanie miasta. Zarys problematyki urbanistycznej w nowoczesnej literaturze polskiej / E. Rybacka. – Kraków: Universitas, 2003. – 342 s. 29. *Salmonowicz S.* Toruń w czasach baroku i oświecenia / S. Salmonowicz. – Warszawa-Poznań – Toruń: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1982. – 161 s. 30. *Seidler-Janiszewska A.* Pisanie miasta, czytanie miasta / red. A. Seidler-Janiszewska / A. Seidler-Janiszewska. – Poznań: Wydawnictwo Fundacji Humaniora, 1997. – 252 s. 31. *Załęski S.* Jezuicy w Polsce / S. Załęski. – T. 1–5. – Lwów; Kraków: Drukarnia Ludowa. – 1900–1906. – 572 s.

Ірина Василик

## Західноукраїнська й польська правничі преса в суспільних процесах Галичини (кін. XIX ст. – 1939 р.)

*Проаналізовано особливості становлення професійної правничої преси та періодики зазначеного періоду. Показано їхню роль у суспільно-політичних процесах, досвід формування й консолідації юридичного середовища в цілому та адвокатської спільноти зокрема.*

*Peculiarities of establishment of legal periodical press of the mentioned time are analyzed. Their roles in public and political processes as well as the experience of formation and consolidation of legal environment in the whole and advocacy community in particular are shown.*

Юридична преса і періодика завжди відігравала важливу роль не тільки в інформуванні представників певної професії, а неодноразово була їхньою трибуною для відстоювання своїх професійних прав, інтересів суспільства в цілому і нації зокрема. Правники, особливо адвокати, були найактивнішими зачинателями як різноманітних суто професійних, так і суспільно-політичних, культурно-освітніх ініціатив, реформ, про які активно і відкрито полемізували на шпальтах власних часописів. Тому неодноразово правничі часописи виконували освітні та інформативні функції й відігравали роль об'єднувачів юридичного, в першу чергу адвокатського, середовища.

Метою статті є показати роль і значення польської та української правничої періодики і преси у суспільно-політичних процесах зазначеного періоду та формуванні професійних правничих часописів. Завданнями є проаналізувати діяльність найдавніших професійних юридичних періодичних видань, які виходили на цих територіях; показати їхню

роль у формуванні і становленні професійної правничої періодики і преси.

Джерельну базу склали матеріали Центрального державного історичного архіву України у місті Львові, Державного архіву Львівської області, спогади відомих адвокатів кінця XIX початку XX ст. – Костя Левицького, Лева Ганкевича, юридична польська і українська преса та періодика – журнали «Голос адвокатів», «Палестра», «Життя і Право», «Ювілейний альманах Союзу українських Адвокатів у Львові»; праці сучасних польських й українських істориків та юристів – Адама Редзика, Тараса Андруссяка, Михайла Петріва тощо.

Становлення фахової правничої преси бере початок ще від «австрійських часів», коли і польські і сучасні західноукраїнські землі входили до Австро-Угорської імперії. Одним із найстаріших періодичних правничих видань була центральна «Загальна Австрійська Судова Газета», яка виходила друком з 1850 р. до кінця 1931 р. Трьома роками пізніше, у 1934 р. подібне видання було започатковане в Німеччині –